

Eş Tercihleri *

Doç. Dr. Hasan Bacanlı **

ÖZET

Bu çalışmada eş tercihinde dikkate alınan faktörler incelenmiştir. Bu çalışma bir yandan Evrimci Psikolojinin konuyla ilgili hipotezlerini test etmek, diğer yandan muhtemel eşte aranan özellikleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ankara ve Konya'dan alınan üniversite öğrencileri gruplarına evliliğin anlamı ve eş tercihinde kullanılan ölçütlerin önem dereceleri sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar üzerinde çift-yönlü varyans analizi (2X2) tekniği uygulanmıştır. Bulgular öğrencilerin evliliği öncelikle duygusal beraberlik olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, kızların daha çok ekonomik ve toplumsal statü, erkeklerin ise doğurganlık özellikleri aradıkları; Konya'dan alınan öğrencilerin geleneksel (muhafazakar), Ankara'dan alınan öğrencilerin ise daha modern (liberal) tercihler yaptıkları görülmektedir. Cinsler açısından çarpıcı sonuç ise kızların daha modern tercihlerde bulunmalarıdır.

ANAHTAR KELİMELER: *Eş tercihi, evrimci psikoloji, evlilik.*

SUMMARY: Mate Preferences

The subject of this study is the factors affecting mate preferences. One of the two goals of this study is to test the related hypotheses of Evolutionary Psychology, and the other is to determine the characteristics of possible mate for two sexes. The meaning of marriage and the rank of the criteria used in mate preferences were asked to a group of students from Ankara and Selçuk Universities (Ankara & Konya). Two-way ANOVA (2x2) was used on the obtained result. The students reported that the marriage means essentially

“emotional companionship”. Females were found to value cues to economical and social status in potential mates more highly than males, while characteristics signaling reproductive capacity were valued more by males than by females. The students from Konya made more conservative preferences than the ones from Ankara, while the students from Ankara made more modern (liberal) preferences than the others. The most interesting finding was that females made more modern preferences than males.

KEY WORDS: *Mate preferences, evolutionary psychology, marriage.*

GİRİŞ

Evlilik kurumu insanoğlunun soyunun devamını sağlamaya yönelik bir toplumsal kurumdur. İnsan bu kurum yoluyla kendi neslinin devamını garantiye almaya çalışmıştır. Aynı zamanda, evlilik insanın düzenli yaşamasını ve bunun sonucu olarak da bireyin toplumsal kurallara uymasını zorlayıcı bir kurumdur. Evlilik kurumu yoluyla kimin ne olduğu, nasıl denetlenebileceği kolayca bilinebilir. Bu önemli kurumun nasıl yaşatılacağı 1970'ten beri tartışılabilen önemli konulardan biridir. Son zamanlarda ailenin öldüğü, hastalandığı vb. iddia edilmiştir. Evlilik kurumunun yapısı sosyologların ve antropologların konusudur. Evlilikteki kişilerarası ilişkiler ve evliliğin kurulması psikolojik konular arasındadır.

Evliliğin kurulması konusu da son yıllarda irdelenmeye başlayan bir konudur. Belki bunun nedeni evliliğin geleneksel olarak “büyükler” tarafından küçükler için verilen bir karar olarak görülmesidir. “Görücü usulü evlilik” uzun süre bireylerin tercihlerini ikinci plana itmiş görünmektedir. Günümüzde bireysel tercihlerin

* Beşinci Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur. Ankara, 15-17 Eylül 1999.

** Doç. Dr., G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

önem kazanmasıyla birlikte bireylerin bu tercihlerinin nelerden etkilendiği ve nelere yöneldiği gibi konular önem kazanmaya başlamıştır.

Bireylerin eşlerini nasıl seçtikleri ile ilgili olarak çeşitli kuramlar ve tezler ortaya atılmıştır. Psikolojide psikodinamik kuramlar (örn. Freud, Jung), tamamlayıcılık yaklaşımı, benzerlik yaklaşımı, evrimci psikoloji, toplumsal yapı kuramı ve alışveriş/denkserlik yaklaşımı eş seçimi açıklamaya çalışan kuramlardır. Bu kuramların temelindeki görüş ise, eş seçiminin bilinçli ve amaçlı bir seçim olduğu anlayışıdır. Başka bir ifadeyle, eş seçimi rastgele bir süreç değildir. Öyleyse, bu süreçte rol oynayan faktörlerin anlaşılması gerekir. Bu düşüncelerden en fazla üzerinde durulan açıklama olan benzerlik eşleşmesi bireylerin ırk, sosyoekonomik düzey, fiziksel çekicilik, etnik köken, din, toplumsal tercihler (tutumlar), eğitim düzeyi, aile yapısı, zeka düzeyi ve ömür uzunluğu açısından kendilerine benzeyenlerle eşleşme eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir (Lauer ve Lauer, 1991).

Ülkemizde kişilerin eş seçimi ile ilgili tercihlerini ve evlilik anlayışlarını ele alan çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, bu çalışmaların genel tesbit niteliği taşıdığı görülmektedir (Örn. Mangır, 1992; Özgüven, 1992).

Bu çalışma evrimci psikolojinin hipotezlerini 37 ülkeden 10.000'i aşkın kişi üzerinde test etmiş olan Buss ve arkadaşlarının (1990) çalışmalarını Türkiye'de Ankara ve Konya şehirlerinden alınan üniversite öğrencileri grupları üzerinde tekrar test etmeyi amaçlamıştır. Buss ve arkadaşlarının adı geçen çalışmasında,

a) Kültürün etkisinin cinsiyetin etkisinden daha çok olduğu (aynı kültür içinde erkek ve kadınların tercihlerinin benzerliği, farklı kültürlerde bulunan aynı cinsten bireyler arasındaki benzerlikten daha fazladır),

b) Erkeklerin potansiyel eşlerinin fiziksel çekiciliğine (güzel görünüşüne) ve iyi yemek yapmasına kadınlardan daha çok değer verdiği,

c) Kadınların eğitim düzeyi, duygusal istikrar ve ol-

gunluk, beğenilir sosyal statü, zeka ve üniversite mezunu olmaya erkeklerden daha çok değer verdiği,

d) Bekaret, iyi yemek yapma ve ev/çocuk isteği gibi geleneksel değerlerin kültürel etkiye en çok maruz kalan özellikler olduğu sonucu elde edilmiştir.

Ayrıca, bu sonuçlar başka araştırma sonuçlarıyla da tutarlıdır (örn. Buss, 1985, 1989, 1994; Buss ve Barnes, 1986).

Bu çalışmanın diğer bir amacı da muhtemel eşte istenen özellikleri belirlemektir. Buna göre cevaplandırılmaya çalışılan iki soru şunlardır:

1. Erkeklerde kızların eş tercihlerinde ne gibi farklılıklar görülmektedir? Başka bir ifadeyle erkeklerin kızlarda aradıkları özellikler neler, kızların erkeklerde aradıkları özellikler nelerdir? Bu bağlamda, evliliğe iki cinsin bakış açıları arasında farklılık var mıdır?

2. Geleneksel kültürün baskın olduğu Konya ile geleneksel olduğu düşünülmemen Ankara şehirlerinden alınan öğrenci gruplarında muhtemel eşte aranan özellikler açısından bir farklılık var mıdır? Bağlantılı olarak, evliliğe bakış açıları açısından iki grup arasında fark var mıdır?

Bu sorulara öncelikle evlilikle ilgili bazı düşüncelerin belirlenmesi, sonra da muhtemel eşte aranan özellikler ele alınarak cevap bulunmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Çalışma iki öğrenci grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ankara grubu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinin II. sınıflarında okuyan 59 kız ve 61 erkek olmak üzere 120 kişiden oluşturulmuştur. Bu gruptaki öğrencilerin yaşlarının kızlar (n=54) için ortalaması 19.13 ve standart sapması 1.15, erkekler (n=59) için ortalaması 20.58 ve standart sapması 1.90'dır. Konya grubu Selçuk Üniversitesinin çeşitli bölümlerinin çoğunlukla II. sınıfında okuyan ve öğretmenlik formasyonu derslerine katılan veya Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun yurtlarında kalan 51 kız ve 49 erkek olmak

üzere 100 kişiden oluşturulmuştur. Bu grubun yaşlarının kızlar (n=48) için ortalaması 20.57 ve standart sapması 1.51, erkekler (n=48) için ortalaması 21.60 ve standart sapması 1.97'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacı tarafından oluşturulan evliliğin anlamı ile ilgili soruların yanısıra Buss ve arkadaşları (1990) tarafından oluşturulan soru listeleri kullanılmıştır. Buss ve arkadaşlarının geliştirdikleri iki soru listesi bulunmaktadır. Birincisinde 4'lü dereceleme ölçeği şeklinde (0- Önemsiz, 3- Çok önemli, zorunlu) cevaplandırılan 18 soru bulunmaktadır. Bu sorular eş seçerken dikkate alınabilecek özelliklerdir. İkinci soru listesi ise sıralama ölçeği şeklindedir ve 13 özellikten oluşmaktadır. Bu sorulara 1., 2., 3., vb. cevaplar verilmesi istenmektedir. Evliliğin anlamı ile ilgili soruları da içeren ve araştırmacı tarafından oluşturulan soru listesinde, evlenmeyi tercih ettiği yaş, sahip olmak istenen çocuk sayısı, eşyle arasındaki yaş farkı, evliliği gerekli görüp görmediği ile ilgili sorular bulunmaktadır. Evliliğin anlamı olarak cinsel ilişki, çocuk sahibi olmak, duygusal beraberlik, toplumsal gereklilik, çevre baskısı, dini gereklilik, ekonomik gereklilik ve yalnızlıktan kurtulmak seçenekleri verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma sonucunda elde edilen verilerin öncelikle gruplara göre ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş, daha sonra hem cinsiyet, hem de şehir açısından farklılaşma olup olmadığını belirlemek için 2x2 çift yönlü varyans analizi tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel bilgiler, evliliğin anlamı, dereceleme sonuçları ve sıralama sonuçları olmak üzere dört başlık altında, önce cinsiyet analizi ve ardından kültür analizi sonuçları şeklinde verilmiştir.

¹ Kullanılan Ankaralı erkekler, Ankaralı kızlar, Konyalı erkekler ve Konyalı kızlar terimleri Ankara veya Konya gruplarındaki erkek veya kızları ifade etmek için kullanılmaktadır.

Genel Bilgiler

Araştırma gruplarının kullanılan aracın birinci kısmındaki evlilik ve evlenme yaşı ile ilgili sorulara verdikleri cevapların analizleri Tablo 1'de verilmiştir. Görüldüğü gibi, Konya grubunda evlenmeyi bekledikleri yaş kızlarla erkekler arasında farklılık göstermezken, Ankara grubunda erkekler kızlardan iki yaş sonra evlenmeyi düşünmektedirler. Başka bir deyişle, Ankaralı erkekler¹ diğer gruplara göre daha sonra evlenmeyi düşünmektedirler. Bu farklılık cinslerin gelişim özelliklerine uygun görünmektedir. Bilindiği gibi, cinsler arasında biyolojik gelişim açısından iki yıl civarında bir farklılık bulunmakta ve kızlar erkeklerden iki yıl önce olgunlaşmaktadırlar. Bu olgunlaşmaya göre, erkeklerle kızların aynı olgunluk düzeyinde evlenmeyi bekledikleri düşünülebilir. Konya grubu ise okulu bitirince evlenmeyi düşünüyor gibidir.

Tablo 1. Tercih Edilen Evlenme Yaşı İle İlgili Sonuçlar

		n	Ort	S	AK	AE	KK
Ankara	Kız (AK)	57	24.97	1.85			
	Erkek (AE)	59	26.75	2.59	4.27***		
Konya	Kız (KK)	48	24.33	1.64	1.70	5.73***	
	Erkek (KE)	48	24.85	2.76	0.26	3.64***	0.99

*** p<.001

Araştırmada, "Eşinizle aranızda ne kadar yaş farkı olmasını istersiniz" ve "Hanginizin daha yaşlı olmasını istersiniz" şeklinde iki soru sorulmuştur. Tercih edilen yaş farkı ile ilgili analizler Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre, gene, Ankaralı erkekler diğer gruplardan daha az yaş farkını tercih etmektedirler. "Hanginizin daha yaşlı olmasını tercih edersiniz?" sorusuna Ankara grubundaki kızların sadece 2'si (% 3.5) kendilerinin yaşlı olmasını tercih ederken, Konya grubundaki kızların hepsi de eşlerinin yaşlı olmasını tercih etmişlerdir. Erkeklerde ise durum birbirine benzemektedir. Ankara grubunda

2 (% 3.3), Konya grubunda 3 (6.3) kişi eşlerinin daha yaşlı olmasını tercih etmişlerdir. Bu kişilerin şu anda çıktıkları veya evli oldukları kişilerden etkilendikleri düşünülebilir. Genel olarak beklendiği gibi, erkeklerin daha yaşlı olması her iki cins tarafından tercih edilmektedir.

Tablo 2. Tercih Edilen Yaş Farkı İle İlgili Sonuçlar

		n	Ort	S	AK	AE	KK
Ankara	Kız (AK)	56	3.40	1.73			
	Erkek (AE)	57	2.67	1.51	2.39*		
Konya	Kız (KK)	51	3.42	1.86	0.03	2.25*	
	Erkek (KE)	49	3.35	1.63	0.15	2.22*	0.17

* p<.05

“Kaç çocuk sahibi olmak istersiniz” sorusuna verilen cevapların analizi Tablo 3’te verilmiştir. Görüldüğü gibi, her iki grubun erkekleriyle kızları arasında 01 düzeyinde fark bulunmuştur. Erkekler kızlardan (sayı olarak) daha çok çocuk sahibi olmak istemektedirler. Çocuğu karnında taşıyacak olan kızlar ise bu sayının az olmasını tercih etmektedirler. Bu noktada Konyalı erkeklerin en çok çocuk isteyen grup olduğu görülmektedir. Bu, onların geleneksel yapısıyla açıklanabilir görünmektedir.

Tablo 3. Tercih Edilen Çocuk Sayısı İle İlgili Sonuçlar

		n	Ort	S	AK	AE	KK
Ankara	Kız (AK)	59	1.90	0.76			
	Erkek (AE)	59	2.46	1.48	2.59**		
Konya	Kız (KK)	51	2.18	0.95	1.69	1.20	
	Erkek (KE)	49	3.20	2.31	3.77**	1.94	2.87**

* p<.05

*** p<.001

“Evliliği gerekli görüyor musunuz” sorusuna kızlardan her iki gruptan 10’ar kişi (Ankara grubu, %16.9;

Konya grubu, %19.6), erkeklerden ise sadece Ankara grubundan 4 kişi %6.6) “Hayır” cevabı vermiştir. Kızlar evliliği erkeklere göre daha az gerekli buluyor gibi görünmektedirler. Bu bulgu kızların (en azından bir kısmının) evliliği kendi aleyhlerine bir durum (ve kurum) olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Erkekler ise hemen hemen oybirliğiyle evliliği gerekli olarak görmektedirler. Aynı düşünceyle, bu bulgu erkeklerin evliliği lehlerine bir durum (ve kurum) olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Evliliğin Anlamı

Evliliğin muhtemel anlamlarının verilir, “bu anlamları size göre önem sırasına koyunuz” denerek sıralama yapılması istenen soruya verilen cevaplar (2x2) varyans analizi ile test edilmiştir (Tablo 4). Evliliğin muhtemel anlamları olarak şu seçenekler verilmiştir: cinsel ilişki, duygusal beraberlik, çevre baskısı, ekonomik gereklilik, çocuk sahibi olmak, toplumsal gereklilik, dini gereklilik ve yalnızlıktan kurtulmak. Ayrıca açık uçlu bir seçenek verilmiş ve istendiğinde eklenebileceği belirtilmiştir. Ancak bu seçeneğin hemen hemen hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Cinsiyetler açısından ele alındığında, evliliğin anlamlarından cinsel ilişki ve dini gereklilik erkekler tarafından, yalnızlıktan kurtulma ise kızlar tarafından daha önemli görülmektedir. Şehir açısından ele alındığında ise, duygusal beraberlik, ekonomik gereklilik ve yalnızlıktan kurtulma Ankara grubu tarafından, çocuk sahibi olma ve dini gereklilik Konya grubu tarafından daha önemli görülmektedir.

Tablo 4. Evliliğin Anlamı İle İlgili Sonuçlar

	Öğrenci Grubu												Varyans Analizi Sonuçları		
	Ankara						Konya								
	Kız			Erkek			Kız			Erkek			Fsex	Fcity	Fint
n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S				
Cinsel İlişki	36	4.86	1.93	21	3.62	1.56	49	4.43	2.53	21	3.62	1.56	4.36*	0.22	1.95
Duygusal beraberlik	36	1.86	1.37	21	1.42	0.74	51	1.86	1.37	49	2.96	1.79	1.12	9.52**	7.76**
Çevre baskısı	36	6.33	1.33	21	7.00	0.83	49	6.18	1.45	49	6.42	1.38	2.72	2.24	1.79
Ekonomik gereklilik	36	5.41	1.81	21	6.19	1.60	48	6.29	1.59	49	6.63	1.71	2.69	6.81**	1.13
Çocuk sahibi	36	4.63	1.82	21	4.61	1.59	50	4.10	1.44	49	3.69	1.34	0.60	6.01*	0.49
Toplumsal gereklilik	36	3.08	1.74	21	3.14	1.45	48	3.81	1.77	49	3.51	2.10	0.51	3.08	0.82
Dini gereklilik	36	5.61	2.47	21	5.00	2.60	49	3.73	2.21	49	2.65	2.14	5.26*	27.12***	0.55
Yalnızlıktan kurtulmak	36	4.19	2.22	21	5.00	1.89	50	5.02	2.33	49	5.93	1.62	5.553*	7.07**	0.00

* p<.05 ** p<.01 *** p<.001

NOT : Fsex : Cinsiyetler için F değeri, Fcity : Şehir için F dereği, Fint : Etkileşim için F değeri.

Özelliklerin Önem Derecelemeleri

Muhtemel bir eşte istenebilecek özelliklerin verilip dördütlü dereceleme ölçeği üzerinde derecelendirilmesinin istendiği bu bölümde elde edilen sonuçlar Tablo 5'te, bu sonuçlar üzerinde yapılan (2x2) varyans analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, birinci sırayı Ankara grubunda ve Buss ve arkadaşlarından (1990) alınan uluslararası örnekleme "Karşılıklı sevgi(aşk)" almaktadır. Bu özellik Konya grubunda ikinci sıradadır. Konya grubunda birinci sırada olan "güvenilir kişilik" ise diğer iki grupta yani Ankara ve uluslararası örnekleme ikinci sıradadır. Üçüncü sırada erkekler için

bekaret, kızlar için duygusal istikrar gelmektedir. En sonda yer alan özellikler ise, erkekler için "iyi maddi gelir", kızlar için ise "görünüş güzelliği"dir. Politik düşünce benzerliği de hemen hemen en sonuncu sayılabilir. Uluslararası örnekleme en büyük farklılık "dini inanç benzerliği'nde ortaya çıkmıştır. Bu özellik Konya grubunda çok üst sıraları işgal ederken, Ankara gruplarında aşağılarda yer almaktadır, ama her iki grupta yine de uluslararası örneklemeden yukarıdadır. Buna karşılık, "hırslı ve çalışkan olmak" uluslararası örnekleme ortalarında yer alırken, gerek Konya, gerekse Ankara gruplarında biraz aşağılarda yer almıştır.

Muhtemel eşte aranan özelliklerin derecelemesinden elde edilen sonuçlar ve yapılan varyans analizi

Tablo 5. Muhtemel Ešte Aranan Özellik Derecelmelerinin Karşılaştırılması
(Özellikler dereceleme ortalamalarına göre sıraya dizilmiş ve burada bu sıralamadaki yerleri verilmiştir.)

Özellik	AK	AE	AT	KK	KE	KT	UK	UE
İyi yemek yapmak ve eve bağlılık	14	11	12	15	8	9	15	12
Hoş mizaç	8	7	8	9	11	11	4	4
Sosyal olmak	6	9	5	8	13	12	6	7
Benzer eğitim geçmiş	9	15	13	13	16	15	11	14
Narinlik, kibarlık	7	6	7	11	9	10	10	9
İyi maddi gelir	15	18	17	16	18	18	12	13
Bekaret	17	3	10	12	3	7	18	16
Güvenilir kişilik	2	2	2	1	1	1	2	2
Duygusal istikrar ve olgunluk	3	4	3	3	5	3	3	3
Yuva ve çocuk arzusu	11	8	9	7	6	5	8	8
İyi sosyal statü veya mevki	10	17	15	10	17	16	14	15
Görünüş güzelliği	18	13	16	18	12	14	13	10
Dini inanç benzerliği	12	10	11	4	4	4	16	17
Hırslı ve çalışkan olma	13	14	14	14	14	13	9	11
Politik düşünce benzerliği	16	16	18	17	15	17	17	18
Karşılıklı sevgi (aşk)	1	1	1	2	2	2	1	1
Sihhat (sağlık)	4	5	4	5	7	6	7	5
Öğrenim düzeyi ve zeka	5	12	6	6	10	8	5	6

Kısaltmalar: AK: Ankara Kız grubu; AE: Ankara Erkek grubu; KK: Konya Kız grubu; KE: Konya Erkek grubu; AT: Ankara Toplam; KT: Konya Toplam; UK: Uluslararası Kız grubu (Buss ve ark., 1990'dan); UE: Uluslararası Erkek grubu (Buss ve ark., 1990'dan).

sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Buna göre, erkekler iyi yemek yapma, bekaret, yuva ve çocuk arzusu, görünüş güzelliği, dini inanç benzerliğini kızlardan daha çok önemsemektedirler. Kızlar ise, sosyal olmak benzer eğitim geçmişine sahip olmak, iyi maddi gelire sahip olmak, güvenilir bir kişiliğe sahip olmak, iyi sosyal statü veya mevki bulunmak, öğrenim düzeyi ve zeka düzeyi yüksek olmak özelliklerini önemsemektedirler. Şehirler açısından ele alındığında, Ankara grubu sosyal olmak, benzer eğitim geçmiş, iyi maddi gelir, iyi sosyal statü veya mevki, karşılıklı sevgi (aşk) özelliğini önemserken; Konya grubu bekaret, yuva ve çocuk arzusu, dini inanç benzerliği özelliklerini önemsemektedirler. İlginç olan nokta, kızların

önemsedikleri özelliklerin genelde ankara grubu tarafından, erkeklerin önemsedikleri özelliklerin Konya grubu tarafından önemseniyor olmasıdır. Bu durum erkeklerin geleneksel yapı içinde daha iyi bir toplumsal yerde buldukları ve bundan hoşnut oldukları, kızların ise değişme ve gelişme istedikleri şekilde yorumlanabilir. Değer tercihleri ile ilgili diğer bir çalışmamızda (Bacanlı, 1999) elde edilen değer tercihleri de bu yorumu doğrulamaktadır. Orada da erkekler varolan düzeni korumayı ve dindar olmayı önemli görmüşlerdir. Belki de kadınlarımız sahip oldukları sezgisel güçleriyle geleceği öngörmektedirler. Erkeklerimiz de statükoyu korumaya çalışmaktadırlar.

Tablo 6. Muhtemel Ešte Aranan Özelliklerin Önem Dereceleri

	Öğrenci Grubu												Varyans Analizi Sonuçları		
	Ankara						Konya								
	Kız			Erkek			Kız			Erkek			Fsex	Fcity	Fint
n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S				
İyi yem. yap. ve eve bağı.	59	1.74	0.78	61	2.05	0.54	51	1.82	0.95	49	2.29	0.82	11.67***	1.98	0.46
Hoş mizaç	59	2.05	0.53	61	2.16	0.58	51	1.96	0.66	49	2.04	0.70	1.32	1.61	00.4
Sosyal olmak	59	2.39	0.61	61	2.16	0.68	51	2.15	0.61	49	1.67	0.82	14.53***	15.12***	1.92
Benzer eğitim geçm.	59	2.00	0.92	61	1.63	0.91	51	1.86	0.80	49	1.18	0.97	17.94***	5.83*	1.68
Narinlik, kibarlık	59	2.10	0.60	61	2.21	0.66	51	1.90	0.67	49	2.12	0.56	3.80	2.91	0.41
İyi maddi gelir	59	1.72	0.84	61	1.24	0.92	51	1.60	0.75	49	0.55	0.64	49.42***	13.87***	6.87***
Bekaret	59	1.42	1.28	61	2.56	0.76	51	1.90	1.10	49	2.73	0.70	53.31***	5.74*	1.33
Güvenilir kişilik	59	2.93	0.25	61	2.77	0.42	51	2.90	0.30	49	2.87	0.33	4.20*	0.72	2.29
Duygu. İst. ve olgunluk	59	2.69	0.50	61	2.46	0.56	51	2.66	0.47	49	2.49	0.61	8.44**	0.05	001
Yuva ve çocuk arzusu	59	1.91	0.83	61	2.14	0.87	51	2.17	0.62	49	2.46	0.58	6.66**	8.21**	0.09
İyi sosyal statü/mevki	59	1.94	0.81	61	1.31	0.88	51	1.92	0.74	49	0.73	0.75	69.44***	7.62**	6.29*
Görünüş güzelliği	59	1.18	0.70	61	1.85	0.79	51	1.41	0.66	49	1.81	0.78	28.52***	0.89	1.70
Dini inanç benzerliği	59	1.81	1.05	61	2.09	1.06	51	2.41	0.60	49	2.61	0.67	4.02*	21.13***	0.12
Hırslı ve çalış. olma	59	1.76	0.70	61	1.77	0.61	51	1.86	0.69	49	1.59	0.88	1.80	0.16	0.02
Politik düş. Benzerliği	59	1.61	0.96	61	1.49	1.04	51	1.45	0.96	49	1.18	1.14	1.91	2.80	0.28
Karşılıklı sevgi (aşk)	59	2.94	0.22	61	2.77	0.42	51	2.66	0.68	49	2.73	0.60	.66	5.47*	3.29
Sihhat (sağl.)	59	2.45	0.53	61	2.29	0.52	51	2.31	0.54	49	2.32	0.68	0.93	0.52	1.27
Öğrenim dü.	59	2.39	0.56	61	2.04	0.46	51	2.21	0.50	49	2.08	0.67	10.40***	0.99	2.04

* p<.05 ** p<.01 *** p<.001

NOT : Fsex : Cinsiyetler için F değeri, Fcity : Şehir için F değeri, Fint : Etkileşim için F değeri.

Özelliklerin Önem Sıralamaları

Çalışmanın bu kısmında öğrencilere 13 özellik verilmiş ve bu özellikleri önem sırasına sokmaları istenmiştir. Buna göre 1. derecede önemli gördükleri özelliğe 1, ikinci derecede önemli gördükleri özelliğe 2, üçüncü derecede önemli gördükleri özelliğe 3, vb. en son önemli gördükleri (en az önemsedikleri) özelliğe 13 vereceklerdir. Bu kısımda elde edilen sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi Ankara ve uluslararası grupta birinci sırayı “kibar ve anlayışlı” özelliği işgal ederken, Konya grubunda birinci sırada “evine bağlı” özelliği bulunmaktadır. Dindar özelliğinin uluslararası örneklemden yukarıda olduğu, özellikle Konya grubunda bu özelliğe çok önem verildiği görülmektedir. Çekici bir kişilik de uluslararası örnekleme göre daha az önemsenmektedir. Yaratıcı olmak ise en çok farklılığın bulunduğu özelliklerden biridir; Türk toplumu yaratıcı olmayı önemsememiştir. Evine bağlı olmak da u-

Tablo 7. Muhtemel Eşite Aranan Özelliklerin Önem Sıralamalarının Karşılaştırılması

Özellik	AK	AE	AT	KK	KE	KT	UK	UE
Kibar ve anlayışlı	1	1	1	2	3	3	1	1
Dindar (inançlı)	10	5	7	4	2	2	13	13
Çekici kişiliğe sahip	6	4	4	7	8	7	3	3
Yaratıcı ve sanatçı ruhlu	9	4	4	7	8	7	3	3
Evine bağlı	2	2	2	1	1	1	11	8
Zeki	4	7	5	5	5	5	2	2
Kazancı iyi	8	13	12	9	13	13	9	12
Çocuk isteyen	12	10	13	12	7	9	8	9
Geçimli	3	3	3	3	4	4	5	6
Asalet	11	9	11	10	9	8	12	10
Üniversite mezunu	7	12	9	6	11	10	10	11
Fiziki olarak çekici	13	6	8	11	10	11	7	5
Sağlıklı	5	8	6	8	6	6	4	4

Kısaltmalar: AK: Ankara Kız grubu (43); AE: Ankara Erkek grubu (44); KK: Konya Kız grubu (51); KE: Konya Erkek grubu (49); AT: Ankara Toplam (87); KT: Konya Toplam (100); UK: Uluslararası Kız grubu (Buss ve ark., 1990’dan); UE: Uluslararası Erkek grubu (Buss ve ark., 1990’dan).

Not: Tabloda, özellikler ortalamalarına göre sıralanarak verilmiştir.

uluslararası örneklemin önemsemediği, ancak Türk toplumunun önemsemediği bir özelliktir. Zeki olmak da uluslararası örneklemin Türk toplumundan daha çok önemsemediği özelliklerden biridir. Üniversite mezunu olma özelliğinin özellikle kızlar tarafından uluslararası örneklemden daha çok önemsendiği görülmektedir. Çekici olmak uluslararası örnekleme tarafından Türk toplumundan daha çok önemsenmiştir. Buss’un örnekleminin büyük ölçüde gelişmiş ülkelerden oluştuğu göz önüne alınırsa, elde edilen sonuçların pek şaşırtıcı ol-

madığı söylenebilir. Özelliklerin dağılım değerleri ve cinsiyet ve şehire göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili varyans analizi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’e göre erkeklerin muhtemel eşlerinin dindar (inançlı), çocuk isteyen ve (fiziki açıdan) çekici olmasını kızlara göre daha çok önemsedikleri, kızların ise zeki, kazancı iyi ve üniversite mezunu olmasını önemsedikleri görülmektedir. Şehirler açısından bakıldığında, Ankara grubunun yaratıcı ve sanatçı ruhlu ve

Tablo 8. Muhtemel Eşte Aranılan Özelliklerin Önem Dereceleri

	Öğrenci Grubu												Varyans Analizi Sonuçları		
	Ankara						Konya								
	Kız			Erkek			Kız			Erkek					
	n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S	n	Ort	S	Fsex	Fcity	Fint
Kibar ve anlayışlı	43	3.62	2.05	44	3.68	2.32	51	4.07	2.31	49	4.12	2.41	0.02	1.40	0.00
Dindar (inançlı)	43	8.48	4.96	44	6.06	4.78	51	5.27	4.10	49	2.77	3.38	15.07***	26.37***	0.00
Çekici kişil. sahip	43	6.58	3.62	44	5.13	2.89	51	7.47	3.46	49	7.36	2.94	2.64	10.74***	1.99
Yaratıcı ve sanatçı ruh.	43	8.07	3.59	44	9.04	3.45	51	9.66	3.31	49	10.08	2.79	2.08	7.45**	0.34
Evine bağlı	43	3.72	2.64	44	3.84	2.46	51	3.39	2.19	49	2.75	1.52	0.63	4.69*	1.34
Zeki	43	5.25	2.64	44	7.22	2.51	51	6.35	2.27	49	6.53	2.59	8.55**	0.30	5.96*
Kazancı iyi	43	7.90	2.66	44	10.36	2.99	51	8.25	2.99	49	11.65	1.95	55.40***	4.33*	1.43
Çocuk isteyen	43	9.74	3.01	44	8.84	3.16	51	9.54	2.70	49	7.08	2.74	15.70***	5.28*	3.38
Geçimli	43	4.30	2.24	44	4.36	2.31	51	4.72	2.44	49	4.83	2.32	0.06	1.71	0.01
Asalet	43	9.60	3.02	44	8.59	3.44	51	8.47	3.52	49	8.06	2.94	2.23	3.05	0.40
Üniversite mezunu	43	7.34	2.75	44	9.63	2.73	51	7.31	3.42	49	9.83	2.60	31.78***	0.04	0.08
Fiziki olar. çekici	43	10.11	2.83	44	6.77	3.47	51	9.27	3.58	49	8.75	2.29	18.11***	1.58	9.68**
Sağlıklı	43	6.32	2.96	44	7.43	2.66	51	7.47	3.48	49	7.02	3.13	0.52	0.65	2.94

* p<.05 ** p<.01 *** p<.001

NOT : Fsex : Cinsiyetler için F değeri, Fcity : Şehir için F değeri, Fint : Etkileşim için F değeri.

kazancı iyi özelliklerini önemsedikleri, buna karşılık Konya grubunun dindar (inançlı), evine bağlı ve çocuk isteyen özelliklerini önemsedikleri görülmüştür. Sonuçlar büyük ölçüde önem derecelemesi sonuçlarına benzemekle birlikte, grup farklarının daha belirgin ortaya çıktığı açıktır.

SONUÇ

Bu çalışmanın birinci amacı iki cinsin ve iki farklı toplumsal yapının eş tercihlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda tercihlerin bir manzarası çıkarılmaya ça-

ışılmıştır. İkinci olarak Buss'un (1990) çalışması Türk gruplar üzerinde test edilmiştir. Beklenen kültürel farklılıklar bir yana, benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Erkeklerin önemsedikleri özelliklerin geleneksel kültüre, kızların önemsedikleri özelliklerin modern kültüre uygun olması, erkeklerin varolan düzeni koruma çabalarının ve kadınların varolan toplumsal düzeni pek benimsememiş olmalarının, varolan düzenin değişmesini istemelerinin bir göstergesi olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. Bu durum, özellikle diğer çalışmamızla (Bacanlı, 1999) birlikte değerlendirildiğinde, kadınlara

rin (bu toplumda) ezildiklerini düşündükleri, erkeklerin de buna karşılık statükoyu koruma çabası içinde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Çalışmanın daha büyük gruplar üzerinde yinelenmesi kuşkusuz daha ayrıntılı ve daha güvenilir sonuçlar verecektir. Özel grupların tespit edilerek hipotezlerin daha ayırdedici testlerinin gerçekleştirilmesi bu çalışmanın uzantısı olarak beklenebilir. Uygulamada bu çalışmanın sonucu evlilik danışmanlığı çalışmalarının başlamasıdır. Geleneksel çöpçatanlık teknik ve anlayışıyla yapılan şimdiki çalışmaların bilimsel kurallar çerçevesinde bir sosyal yardım hizmeti şekline dönüştürülmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Bacanlı, H. (1995) Sıfat Tarama Listesinde beğenilen ve beğenilmeyen özellikler (Konya Selçuk Üniversitesinde bir araştırma). II. Eğitim Bilimleri Kongresine sunulan bildiri. 6-8 Eylül 1995, Ankara.
- Bacanlı, H. (1999) Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri, **Eğitim Yönetimi**, 20, 597-610.
- Buss, D. (1985) Human mate selection. **American Scientist**, 73, 47-51.
- Buss, D. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 culture. **Behavioral and Brain Sciences**, 12, 1-49. (With commentaries)
- Buss, D. (1994). **The evolution of desire: Strategies of human mating**. N.Y.: Basic Books.
- Buss, D. ve ark. (1990). International preferences in selecting mates. **Journal of Personality and Social Psychology**, 50, 559-570.

Lauer, R.H. ve Lauer, J.C. (1991) **Marriage and family: The quest for intimacy**. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Publ.

Mangır, M. (1992). **Üniversite Öğrencilerinin Eş ve Evlilikten Beklentileri Üzerine Araştırma**. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yay.

Özguven, İ.E. (1992). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçmeye ilişkin değer yargıları. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresine sunulan bildiri. 22-25 Eylül 1992, Ankara.